

вання правосвідомості, правильне ставлення до правових цінностей, а також прав і обов'язків людини є змістом правового виховання. За цих умов правове виховання набуває свого одвічного сенсу як загальної особливості людського життя, що полягає у відтворенні правової культури і самого правового життя. Це багатогранна комунікативна система, спрямована на відтворення функціонування самого права через відтворення суб'єкта права – правової особистості.

Ю. Ю. Калиновський, доктор філософських наук, доцент

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Одним з провідних завдань правового виховання є подолання різноманітних деформацій правової свідомості та правової культури українського суспільства, найбільш поширеною з яких є правовий нігілізм.

Правовий нігілізм – це деформований стан правосвідомості суспільства, соціальної верстви та особи, який характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, цінності права, зневажливим ставленням до правових принципів і традицій, що може стати світоглядною основою злочинного наміру. Правовий нігілізм може породжувати правопорушення, у тому числі кримінальні злочини. Він є основою існування таких негативних явищ, як хабарництво, корупція, кумівство, патрон-клієнтельні стосунки.

Проблема подолання правового нігілізму є актуальною для різноманітних типів соціальних систем, але особливого загострення вона набуває під час переходу від одного політико-правового режиму до іншого. Ступінь вкорінення і поширення правового нігілізму – один з індикаторів деформованої суспільної правосвідомості.

Українська держава, здійснюючи перехід від тоталітаризму до демократії, стикається з проблемою дотримання законності на всіх рівнях суспільного життя. Саме правове виховання як система дій, що розроблена та втілюється державою, громадськими організаціями, установами освіти, правоохоронними та судовими органами, може стати дієвим засобом подолання правового нігілізму в українському суспільстві. Вочевидь, правове виховання є допоміжною ланкою у процесі встановлення справедливого правопорядку в Українській державі. Разом з тим основними чинниками розвитку правосвідомості та правової культури є втілення в життя всіма засобами, що є у державі, принципів верховенства права, законності, справедливості, захисту прав людини. Важливе завдання правового виховання в Україні – подолання наслідків негативного впливу на суспільну правосвідомість, який чинили авторитарні та тоталітарні режими.

У наш час причинами вияву правового нігілізму в Україні можна вважати: невпорядкованість законодавства, його нестабільність і суперечливість; низький рівень правової культури громадян; неефективну діяльність судових та

правоохоронних органів; корупцію в органах державної влади; негативний вплив засобів масової інформації.

Слід зазначити, що саме правове виховання може сприяти подоланню означених негативних виявів.

Особливо важливою є систематична робота з підвищення професійної культури та викорінення деформацій правосвідомості всіх суб'єктів правоохоронної системи, що буде основою подолання недовіри населення до правоохоронних органів. Треба створити такі умови в суспільстві, коли додержання закону стане вигіднішим, ніж його порушення, коли зміцниться надійність права, що означає, з одного боку, захист набутих прав, а з другого – можливість будь-якого громадянина, який не має юридичної освіти, знати свої права. Надійність права припускає також стабільність правопорядку і можливість передбачати зміст конкретних юридичних рішень.

Важливою складовою правового виховання є правова освіта як цілеспрямований, організований, систематичний процес оволодіння правовими знаннями і навичками правової поведінки. На сьогодні в Україні прийнято декілька базових документів про правову освіту: Національну програму правової освіти населення, Закон «Про освіту», Програму розвитку юридичної освіти, Концепцію національно-патріотичного виховання молоді та ін. У них розроблено основні напрями правового виховання та правової освіти населення, реалізація яких могла б стати дієвим механізмом подолання правового нігілізму в українському суспільстві.

Аналіз зазначених документів дає змогу зробити висновки про те, що основними завданнями в Україні у царині правової освіти є такі: підвищення рівня правової підготовки населення, насамперед учнівської та студентської молоді, а також державних службовців, народних депутатів, депутатів місцевих рад, викладачів правових дисциплін та журналістів, які висвітлюють правову тематику; створення належних умов для набуття громадянами знань про свої права, свободи і обов'язки; широке поінформування населення про правову політику держави та законодавство; забезпечення вільного доступу громадян до джерел правової інформації; вдосконалення системи правової освіти населення, збереження та розвиток вітчизняних традицій у цій сфері.

Слід підкреслити, що означена Програма не тільки формулює цілі та завдання правової освіти населення, а й визначає шляхи їх досягнення, виконавців та джерела фінансування. Отже, з метою викорінення різноманітних деформацій правосвідомості, особливо правового нігілізму, задля підвищення рівня правової свідомості українських громадян необхідно цілеспрямовано втілювати загальнодержавні програми обов'язкового правового навчання і виховання серед усіх верств населення, на всіх щаблях освітньої системи – від загальноосвітньої до вищої школи. З цією метою у всіх загальноосвітніх школах, середніх спеціальних навчальних закладах України запроваджено як самостійна навчальна дисципліна курс «Основи правознавства». На сьогодні науково-педагогічна спільнота і громадськість України обговорюють доціль-

ність та можливості введення у навчальний план інших правоосвітніх дисципліни на кшталт «Громадянська освіта», «Права людини в Україні», «Практичне право». Ці дисципліни можна було б викладати факультативно або у вигляді спецкурсів із залученням представників громадських організацій та фахівців з правоохоронних органів.

Таким чином, головним завданням правового виховання є оволодіння методикою оцінювання правових та неправових явищ, підкріпленою індивідуалізованою правовою практикою. Іншою, не менш важливою складовою правового виховання є вміння вибудовувати на основі правових знань методики вирішення конфліктів у соціальному просторі. Всі ці навички у реальному житті повинні вчити громадянина розумінню наслідків майбутніх кроків, кристалізувати внутрішню мораль і громадянську позицію індивіда.

Є. М. Мануйлов, доктор філософії, професор

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ УКРАЇНИ

Одним із аспектів усебічного розвитку особистості майбутнього фахівця в різних галузях суспільства є висока правова культура. Адже не можна вважати фахівця професіоналом високого рівня, якщо він, маючи широкі знання, добре працюючи, порушує закони, вимоги Конституції України. Здатність фахівців розуміти правила співжиття і вимоги законів та відповідним чином впроваджувати це в своїй практичній діяльності – це вимоги сучасного розвитку суспільства. Але ця здатність не є вродженою, вона формується під впливом спеціальних виховних завдань, перш за все за допомогою правового виховання студентів під час їх навчання у ВНЗ.

Аналіз філософської, юридичної та правової літератури свідчить про те, що проблемам правового виховання присвячено чимало праць – від європейської класики до сучасних наукових розробок (див., напр. : Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін. ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. –Х. : Право, 2010). Однак правовому вихованню студентської молоді приділяється, на наш погляд, ще не достатньо уваги.

Відомо, що правове виховання – це виховна діяльність школи, родини, ВНЗ, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості, правової культури, правових навичок і звичок, з метою правомірної діяльності і поведінки особистості.

Головною метою правового виховання студентської молоді в Україні є формування у майбутніх фахівців високої правової культури, глибокої впевненості у справедливості вимог Конституції України, українського законодавства, необхідності добровільного їх виконання, здатності мотивувати свої вчинки та ухвалювати рішення, які не суперечать чинному законодавству.